

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

OBVESTILA

republiške matične službe

Vsebina	str.
- Delovni program matične organizacijske in inštruktorske službe NUK v Ljubljani za leto 1979	1
- Načrt dela matične službe Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani za 1.1979	5
- Program za razvoj republiške matične službe za pionirske in šolske knjižnice	7
- Program za razvoj republiške matične službe za pionirske in šolske knjižnice do leta 1980	9
- Program dela Pionirske knjižnice v Ljubljani na področju somatične službe za pionirske in šolske knjižnice v letu 1979	10
- Program dela Pionirske knjižnice v Mariboru kot vzorčne knjižnice v letu 1979	11
- Ignac Kamenik: Organizacija splošno- izobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji	13
- Še nekaj primerov za vpis publikacij v inventarni katalog	23
- Zanimiva pobuda Knjižnice Ivana Tavčarja iz Škofje Loke	26

DELOVNI PROGRAMI REPUBLIŠKE MATIČNE SLUŽBE IN MATIČNIH SLUŽB
CENTRALNE TEHNIŠKE KNJIŽNICE V LJUBLJANI, PIONIRSKÉ
KNJIŽNICE V LJUBLJANI IN PIONIRSKÉ KNJIŽNICE MARI-
BORŠKE KNJIŽNICE V MARIBORU

Programé republiške matičné službé v NUK in matičnih služb tresh knjižnic, na katere je NUK prenesla del svojih nalog, objavljamo letos prvič. S tem želimo predvsem zagotoviti javnost svojega dela in obvestiti knjižnice o oblikah strokovne pomoči, ki jim bodo na voljo v letu 1979.

Poleg programov posameznih matičnih služb objavljamo tudi novi Program za razvoj republiške matičné službé za pionirske in šolske knjižnice. Vse objavljene programe je obravnaval kolegij republiške matičné službé, sprejeli pa so jih samoupravni organi posameznih knjižnic.

DELOVNI PROGRAM MATIČNE ORGANIZACIJSKE IN
INŠTRUKTORSKE SLUŽBE NARODNE IN UNIVERZITETNE KNJIŽ-
NICE V LJUBLJANI ZA LETO 1 9 7 9

Republiška matična knjižnica bo v letu 1979 kot doslej skrbela za strokovno rast knjižnic in za uvajanje sodobnega koncepta razvoja knjižnic v Sloveniji, pri čemer bo svojo skrb posvečala predvsem splošnoizobraževalnim knjižnicam in knjižnicam visokošolskih in znanstvenih ustanov.

Za leto 1979 ima v načrtu naslednje naloge:

1. Inštruktorska pomoč SIK (splošnoizobraževalnim knjižnicam).

Knjižnicam bo posredovala strokovne nasvete, mnenja in informacije po telefonu in v pisni obliki, poleg tega pa načrtuje še:

- a) 12 inštruktorskih obiskov v knjižnicah in 75 obiskov knjižničarjev iz SIK v matični službi;
- b) razpravo o standardih za gradnjo in opremo knjižnic, ki jo bo organizirala skupaj s komisijo za gradnjo in opremo knjižnic DBS;
- c) izdelavo gradiv in organizacijo 4 regionalnih posvetov SIK - kot pripravo za prostorsko in kadrovske planiranje za obdobje 1981-1985. (Rok: marec - april).

2. Inštruktorska pomoč knjižnicam visokošolskih in znanstvenih ustanov.

Knjižnicam bo matična služba posredovala strokovne nasvete, mnenja in informacije po telefonu in v pisni obliki, poleg tega pa načrtuje še:

- a) 12 inštruktorskih obiskov v knjižnicah in 40 obiskov knjižničarjev iz knjižnic visokošolskih in znanstvenih ustanov v matični službi;
- b) 4 seje komisije za univerzne knjižnice, ki sproti obravnava strokovne probleme teh knjižnic;

- c) organizacijo razprave o slovenskih standardih za univerzne knjižnice.

3. Izobraževanje

Tudi v letu 1979 bo republiška matična služba skrbela za strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje knjižničnih delavcev s tem, da bo organizirala seminarje in tečaje ter strokovne izpite. Za leto 1979 so v načrtu naslednji tečaji in seminarji:

- a) Tečaj za pripravo na strokovne izpite. Od 5.2. do 17.2.1979.

Program:

1. Uvod v tečaj	1 ura
2. Abecedni imenski katalog	14 ur
3. Bibliotečno gradivo	10 ur
4. Zgodovina knjige in pisave	10 ur
5. Zgodovina knjižnic	12 ur
6. Splošna organizacija knjižničarstva in predpisi o knjižnicah	10 ur
7. Nabavna politika in inventarizacija knjižnega gradiva	10 ur
8. Bibliografija	8 ur
9. Stvarni in sistematski katalog	6 ur
10. Zaščita in restavracija knjižnega gradiva	2 uri
11. Informativna služba in uporabljanje knjižničnega gradiva	
12. Pisarniško poslovanje	
	73 ur

- b) Seminar AIK za univerzne knjižnice. Od 14.3. do 25.4.1979.

Program:

1. ISBD(M) - splošno	10 ur
2. ISBD - knjižne zbirke	5 ur
3. ISBD - dela v več zvezkih	5 ur
4. Značnica - osebna, stvarna	5 ur
5. Značnica - korporativna (brez kongresnih publikacij)	10 ur
6. Kongresne publikacije - značnica in opis	5 ur
7. Razstavni katalogi - značnica in opis	
	45 ur

- c) Seminar za vodje SIK od I. do III. skupine. Seminar bo v dveh rokih: junija in oktobra 1979. Program še ni dokončno izdelan.
- d) Seminar za vodje SIK od IV. do V. skupine. Seminar bo v juniju 1979. Program še ni dokončno izdelan.
- e) Letni knjižničarski tečaj. Od 3.9. do 28.9.1979.

Program:

I. SPLOČNI DEL

- 1. Osnovne značilnosti in naloge moderne knjižnice 2 uri
- 2. Knjižnična mreža v Sloveniji in vrste knjižnic 5 ur
- 3. Organizacija splošnoizobraževalnih knjižnic 5 ur
- 4. Organizacija znanstvenih knjižnic 5 ur
- 5. Knjižnice in oddelki za mladino 5 ur
- 6. NUK - Nacionalna knjižnica v republiškem knjižničnem sistemu 4 ure
- 7. Nekaj poglavji iz zgodovine knjig in knjižnic 3 ure

II. POSLOVANJE KNJIŽNIC

- 1. Nabavna politika v knjižnicah 4 ure
- 2. Strokovna obdelava knjižničnega gradiva
 - a) akcesijska opravila in inventarni katalog 8 ur
 - b) abecedni imenski katalog 32 ur
 - c) stvarni katalog in univerzalna klasifikacija 22 ur
- 3. Posredovanje knjižničnega gradiva
 - a) delo z bralci in informacija 4 ure
 - b) medknjižnična izposoja 2 uri
 - c) bibliografija 12 ur
- 4. Statistika
 - a) evidenca in statistika v znanstveni knjižnici 2 uri
 - b) evidenca v SIK - ob izposoji, statistični podatki, analiza na podlagi zbranih podatkov 6 ur
- 5. Samoupravljanje in poslovanje v knjižnici 8 ur

129 ur

f) Strokovni izpiti.

Načrtovana sta 2 termina strokovnih izpitov iz bibliotekarske stroke v maju in novembru 1979.

4. Statistika

Republiška matična služba bo, kot vsako leto tudi v letu 1979 zbrala statistične podatke o delu SIK in knjižnic visokošolskih in znanstvenih ustanov v letu 1978. Podatki bodo zbrani in obdelani do konca marca 1979. Zbrani podatki bodo analizirani in pripravljeni za objavo v Knjižnici in v Obvestilih republiške matične službe.

V letu 1979 bo matična služba pripravila navodila za spremenjeno obdelavo statističnih podatkov za SIK - prilagojeno AOP.

5. Raziskovalna naloga "Knjižnični sistem Univerze v Ljubljani"

Naloga je bila začeta že v letu 1978, v letu 1979 pa bo dokončana.

6. Izdaja publikacij

V letu 1979 bo republiška matična služba izdala naslednje publikacije:

- a) Obvestila republiške matične službe - 4 številke
- b) Katalog za gradnjo knjižnic III. skupine - rokopis bo pripravljen za tisk in oddan v tiskarno do konca junija 1979.

7. Kolegij republiške matične službe

Kolegij republiške matične službe je strokovno telo, ki preverja in usmerja delo službe. V letu 1979 so predvidene 4 seje.

8. Sodelovanje

Pri delu republiške matične službe vseskozi sodelujejo strokovni delavci iz NUK in občasno tudi iz drugih knjižnic. Posebno tesno pa je sodelovanje z bibliotekarskim strokovnim in znanstveno raziskovalnim centrom, ker se naloge obeh oddelkov močno prepletajo in dopolnjujejo.

- a) V letu 1979 bo sodelovanje s Centrom najbolj poudarjeno pri naslednjih nalogah:
 - vsebinska priprava seminarjev za vodje SIK I. do III. skupine.
 - sprememba statistične obdelave podatkov v SIK
 - raziskovalna naloga: Osnove systemskega in prostorskega programiranja mreže SIK v urbani celoti in v raztresenem naselju
 - raziskovalna naloga: Programiranje kadrov v knjižničarstvu.

- b) Kot v prejšnjih letih bo tudi v letu 1979 republiška matična služba sodelovala s Kulturno skupnostjo Slovenije, Zvezo sindikatov Slovenije, Socialistično zvezo delovnih ljudi in z Zvezo kulturnih organizacij.
- c) V letu 1979 bo republiška matična služba obdržala in okrepila sodelovanje z vsemi tremi somatičnimi knjižnicami: Pionirsko knjižnico v Ljubljani, CTK in z Mariborsko knjižnico.
- d) Republiška matična služba bo sodelovala pri komisiji za informatiko, knjižničarstvo in dokumentacijo Univerze v Ljubljani.
- e) V letu 1979 bodo delavci republiške matične službe aktivno sodelovali v strokovnih komisijah in odborih DBS in DBJ.

NAČRT DELA MATIČNE SLUŽBE
CENTRALNE TEHNIŠKE KNJIŽNICE UNIVERZE V LJUBLJANI
ZA L. 1979

Matična služba Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu: CTK) bo kot doslej opravljala tudi v l. 1979 svojo strokovno in organizacijsko službo v SR Sloveniji v skladu s programom republiške matične službe pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in v skladu z zakonom o knjižnicah. Matična služba bo pospeševala sodobni razvoj visokošolskih tehniških in specialnih tehniških knjižnic (v nadaljnjem besedilu: tehniške knjižnice) v Sloveniji in povezovala tehniške knjižnice v knjižnično mrežo in v mrežo specializiranih INDOK centrov v Sloveniji.

Pri izvajanju nalog matične službe bodo sodelovali vsi oddelki CTK.

Načrt dela obsega v l. 1979 naslednje naloge:

1. Posredovanje strokovne pomoči tehniškim knjižnicam, ki delujejo pri visokošolskih delovnih organizacijah, pri znanstvenih raziskovalnih inštitutih ter pri gospodarskih organizacijah z obiski, po telefonu in pismeno. Stalna akcija
 - a) predvidoma bodo v Ljubljani obiskane 4 knjižnice, izven Ljubljane 2 knjižnici;
 - b) večdnevna praksa v CTK bo organizirana za predvidoma 5 knjižničarjev in dokumentalistov;
 - c) na CTK se bo obrnilo za nasvete okoli 70 knjižničarjev in dokumentalistov;
 - d) CTK bo organizirala dvodnevni tečaj za knjižničarje tehniških knjižnic o katalogizaciji specialnih tehniških dokumentov (monografij in serijskih publikacij) po ISBD/M, S;

e) CTK bo pomagala pri strokovni ureditvi ene tehniške knjižnice. Dela bodo opravili študentje knjižničarstva na Pedagoški akademiji med obvezno prakso pod vodstvom treh bibliotekarjev iz CTK.

2. Koordinacija nabave tuje literature in INDOK gradiva med tehniškimi knjižnicami v Sloveniji.

Organizirana bosta dva sestanka in več manjših sestankov z nekaterimi knjižnicami. Na sestankih bodo knjižničarji in dokumentalisti obravnavali poleg koordinirane nabave tudi druga aktualna strokovna in organizacijska vprašanja, ki zadevajo tehniške knjižnice.

3. Organizacija predavanj

Organizirani bosta najmanj dve predavanji o novostih na področju specialnega bibliotekarstva in informatike/dokumentacije.

4. Izobraževanje uporabnikov znanstvenih in tehničnih informacij.

CTK bo organizirala za študente tehniških fakultet predavanja o uporabi knjižnice in predavanja o uporabi virov znanstvenih in tehničnih informacij.

5. Organizacija posvetovanja specialnih knjižnic v SFRJ. Posvetovanje bo predvidoma v jeseni 1979 v Beogradu. Tematika predavanj bo zajemala organizacijo specialnih knjižnic in kadre, ki delajo v teh knjižnicah.

6. Sodelovanje s Komisijo za informatiko, knjižničarstvo in dokumentacijo pri Univerzi v Ljubljani. Matična služba bo sodelovala pri izvajanju nalog programa dela te komisije.

7. Sodelovanje s Komisijo za univerzne knjižnice pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Matična služba bo sodelovala v razpravi o osnutku standardov za univerzne knjižnice.

8. Sodelovanje s Komisijo za informacijsko dokumentacijski sistem pri Raziskovalni skupnosti Slovenije pri oblikovanju enotnega sistema informacijsko dokumentacijske dejavnosti v Sloveniji ter v drugih republikah SFRJ.

9. Vodenje razvida o tehniških knjižnicah in INDOK službah v Sloveniji in evidenca o njihovem knjižničnem gradivu, njihovi dejavnosti, idr. Vnašanje novih podatkov v kartoteke in sezname. CTK bo izvedla anketo o stanju specialnih knjižnic in INDOK služb v Sloveniji za leto 1978, če ji bo to naročila Raziskovalna skupnost Slovenije.

10. Izdaja strokovnih publikacij

- a) Univerzalna decimalna klasifikacija. Popravljen slovenska skrajšana izdaja. Tablice UDK.

CTK je zaprosila Kulturno skupnost Slovenije za financiranje izdaje tega dela. Uredniški odbor sestavljajo delavci CTK: M.Šlajpah, V.Kogovšek, F.Kočevar, S.Ludvik

(odgovorni urednik), L.Šturm in zunanji sodelavci: S.Gorec (Centralna medicinska knjižnica v Ljubljani in M.Rybař (Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani). CTK je že organizirala team zunanjih strokovnjakov, ki bodo sodelovali pri izdaji. Delo bo predvidoma pripravljeno za tisk do konca t.l., če bo CTK v ta namen pravočasno dobila ustrezna finančna sredstva, v nasprotnem primeru pa se bo izdaja nujno podaljšala v l.1980.

b) Osnove specialnega bibliotekarstva

CTK je zaprosila Kulturno skupnost Slovenije za financiranje izdaje tega dela. Treba je zaprositi za sofinanciranje tudi Izobraževalno skupnost Slovenije in Raziskovalno skupnost Slovenije.

Avtorji dela: M.Šlajpah, S.Ludvik, V.Mirt-Levovnik, L.Šturm. Po potrebi bodo pritegnjeni k sodelovanju še drugi avtorji. Delo bo deloma pripravljeno za tisk v l.1980, če bo CTK dobila v ta namen ustrezna finančna sredstva.

c) Izdaja kratkih navodil za poslovanje specialnih knjižnic z INDOK službami.

d) Priprava dopolnila k Centralnemu katalogu serijskih publikacij v knjižnicah Slovenije za leta 1975 do 1978, obdelanega z računalnikom. Dopolnilo bo pripravljala skupina: M.Šlajpah, V.Mirt-Levovnik, L.Šturm, M.Kuštrin-Čemažar.

Dela pod točko 10 bodo izvršena, če jih bodo financirale ustrezne samoupravne interesne skupnosti.

PROGRAM ZA RAZVOJ
REPUBLIŠKE MATIČNE SLUŽBE ZA PIONIRSKE IN ŠOLSKE
KNJIŽNICE

Na sestanku o reorganizaciji matične službe za pionirske in šolske knjižnice, ki je bil dne 19.10.1978 v Republiški matični službi pri NUK in so se ga udeležili predstavniki Republiške matične službe, ljubljanske Pionirske knjižnice in mariborske Pionirske knjižnice je bil sprejet sklep, da Pionirska knjižnica v Ljubljani v sodelovanju z mariborsko Pionirsko knjižnico pripravi predlog programa za razvoj republiške matične službe za pionirske in šolske knjižnice.

Pionirska knjižnica v Ljubljani kot republiška somatična strokovna služba za pionirske in šolske knjižnice ugotavlja, da postopni razvoj mladinskega knjižničarstva v SRS terja reorganizacijo republiške matične službe za to področje.

Kot je bilo strokovno logično, da je v 60-tih letih Pionirska knjižnica v Ljubljani kot tedaj največja moderno delujoča mladinska knjižnica v SRS sprejela od Republiške matične službe pri NUK funkcijo republiške somatične službe za področje porajajoče se sodobne mladinske knjižnične mreže v SRS, tako je bilo strokovno normalno, da so prav v okviru programa somatične službe pri Pionirski knjižnici nastali sodobni standardi za delo javnih in šolskih knjižnic za mladino. Ko

pa je bibliotekarska stroka v začetku 70-tih let standarde za področje mladinskega knjižničarstva strokovno verificirala, ko je standarde za šolske knjižnice (deloma) vključil v svoj program tudi reformirani Učni načrt za osnovne šole (1973, 1975), je nastopila nova faza v strokovnih prizadevanjih za postopno sanacijo javne in šolske knjižnične mreže za mladino v SRS. Postopno uresničevanje sprejetih normativnih smernic je namreč tako na področju pionirskih kakor tudi na področju šolskih knjižnic na šolah I. in II. stopnje pričelo odpirati toliko novih, specifičnih strokovno teoretičnih problemov in sprožilo tolikšne potrebe po strokovni pomoči na terenu, da je radij dela pričel preraščati dosežanje organiziranost republiške somatične službe, kakor tudi za to delo razpoložljive kadrovske zmogljivosti v ljubljanski Pionirski knjižnici. Zato bo treba ustrezno reorganizirati republiško matično službo za to področje, če naj dosežena nova kvalitetna faza v sanaciji mladinske knjižnične mreže (javne in šolske) v SRS ne stagnira ali celo nazaduje.

Predlog programa:

- 1) Republiška matična služba za pionirske in šolske knjižnice se iz Pionirske knjižnice v Ljubljani vrne v NUK in z ustrezno kadrovske kapaciteto funkcionira kot strokovno teoretični in organizacijski center za področje mladinskega knjižničarstva.
- 2) Kot najvišje republiško strokovno telo se za področje šolskih knjižnic povezuje z ustrezno strokovno službo pri Zavodu SRS za šolstvo. Tovrstne strokovne službe v okviru Zavoda SRS za šolstvo še ni, vendar ga bo nujno potrebno formirati, če naj normalno steče sanacija mreže šolskih knjižnic; ta strokovna služba bi se ukvarjala s posebno problematiko šolskih knjižnic in s funkcionalnim vključevanjem ter vraščanje le-teh v sodobni vzgojno izobraževalni proces na šolah I. in II. stopnje; v odnosu do Republiške matične službe pri NUK bi delovala kot republiški koordinator za mrežo šolskih knjižnic.
- 3) Pri strokovno teoretičnem delu na področju mladinskega knjižničarstva koordinirano sodeluje (na republiški ravni) tudi Oddelek za knjižničarstvo na PA v Ljubljani; tu je z reorganizacijo vzgojno izobraževalnega programa uveden predmet "Delo z mladimi bralci", ki "pokriva" področje šolskih in pionirskih knjižnic.
- 4) Republiška matična služba pri NUK ter strokovna služba pri Zavodu SRS za šolstvo se povezujeta s knjižnično mrežo predvsem preko vzorčnih knjižnic.
- 5) Vzorčne knjižnice so dveh tipov:
 - pionirske vzorčne knjižnice, ki mentorsko pokrivajo dogovorjeno območje v mreži pionirskih knjižnic
 - šolske vzorčne knjižnice, ki mentorsko pokrivajo dogovorjeno območje v mreži šolskih knjižnic na šolah I. in II. stopnje.

6) Naloge vzorčnih knjižnic:

- izvajanje sodobnih oblik dela z bralci (knjižnična in knjižna vzgoja); iskanje, preizkušanje in razvijanje novih oblik tovrstne aktivnosti
- inštruktaža, praksa, hospitacije ter druge oblike individualne ali grupne mentorske pomoči mladinskim knjižničarjem
- organizacija področnih seminarjev in drugih oblik usposabljanja mladinskih knjižničarjev; predavateljsko sodelovanje ustreznega kadra vzorčne knjižnice
- strokovno sodelovanje med pionirskimi vzorčnimi knjižnicami in šolskimi vzorčnimi knjižnicami.

7) Vzorčne knjižnice strokovno verificira Republiška matična služba pri NUK; pri verifikaciji šolskih vzorčnih knjižnic sodeluje ustrezna strokovna služba pri Zavodu za šolstvo.

8) Vzorčne knjižnice koordinirajo svoje delo tako, da se strokovno povezujejo

- med seboj
- z Republiško matično službo v NUK
- vzorčne šolske knjižnice se povezujejo še z ustrezno strokovno službo pri Zavodu SRS za šolstvo.

9) Pionirska knjižnica v Ljubljani deluje tudi v bodoče kot vzorčna knjižnica z vsemi pripadajočimi strokovnimi zadolžitvami. Med ostalimi pionirskimi punkti v republiškem prostoru pa je trenutno že sposobna opravljati nalogo vzorčne knjižnice tudi Pionirska knjižnica v Mariboru. Ob teh dveh punktih (in z njuno pomočjo) naj bi se s postopno sanacijo mladinske knjižnične mreže sčasoma usposobile nove vzorčne knjižnice tako na področju pionirskih kakor tudi šolskih knjižnic.

10) Punkti vzorčnih knjižnic naj bi bili po idealnem organogramu razporejeni tako, da bi na način (z Republiško matično službo) dogovorjenih ter mentorsko obvladljivih območij funkcionalno pokrivali ves republiški prostor.

11) Financiranje programa vzorčnih knjižnic ureja Republiška matična služba pri NUK na osnovi posebnih pogodb za dogovorjeni program dela.

PROGRAM ZA RAZVOJ REPUBLIŠKE
MATIČNE SLUŽBE ZA PIONIRSKO IN ŠOLSKO KNJIŽNICE DO
LETA 1 9 8 0

Do leta 1980 naj bi bila realizirana naslednja faza v postopni reorganizaciji republiške matične službe:

1. Prenos sedeža republiške matične službe za pionirske in šolske knjižnice iz ljubljanske Pionirske knjižnice v NUK; ta postopek se izvrši predvidoma v jeseni 1979.

2. Do tedaj ostajajo ljubljanski Pionirski knjižnici vse dosedanje strokovno teoretične in organizacijske funkcije somatične službe na republiški ravni. Ker so v letu 1979 predvidene kadrovske spremembe v ljubljanski Pionirski knjižnici, bo ta ustanova izvrševala republiško matično funkcijo v obsegu, ki ji ga bo omogočal za to delo razpoložljivi strokovni kader.
3. Ljubljanska Pionirska knjižnica tudi po prenosu sedeža republiške matične službe za pionirske in šolske knjižnice v NUK, deluje kot vzorčna pionirska knjižnica z mentorskimi zadolžitvami za dogovorjeno območje.
4. Z letom 1979 postane vzorčna knjižnica tudi Pionirska knjižnica v Mariboru. To pomeni, da ta ustanova, po verifikaciji, ki jo izvede Republiška matična služba pri NUK, prične funkcionirati v okviru strokovnih zadolžitv, ki jih določa status vzorčnosti.
5. Obe vzorčni knjižnici: ljubljanska Pionirska knjižnica in mariborska Pionirska knjižnica koordinirano sodelujeta in si po svojih močeh prizadevata pri postopnem usposabljanju nadaljnjih novih vzorčnih punktov v republiškem prostoru.
6. Podroben program dela na področju matične službe izdelata po predhodnih koordinacijskih dogovorih ljubljanske Pionirska knjižnica in mariborska Pionirska knjižnica vsaka posebej za svoje dogovorjeno območje.
7. Te delovne programe pregleda in odobri Republiška matična služba pri NUK.
8. Delovne programe vzorčnih knjižnic financira Republiška matična služba pri NUK po posebnih pogodbah.

PROGRAM DELA PIONIRSKE KNJIŽNICE V
LJUBLJANI NA PODROČJU SOMATIČNE SLUŽBE ZA PIONIRSKE
IN ŠOLSKE KNJIŽNICE V LETU 1 9 7 9

Glede na kadrovske spremembe med knjižničnimi delavci, neposredno zadolženimi za matično-mentorsko delo, se bo obseg dela ravnal po kadrovskih zmogljivostih; delo pa bo potekalo po naslednjih smernicah:

1. Še nadalje bomo sodelovali pri oblikovanju razvoja pionirskih knjižnic v mreži splošnoizobraževalnih knjižnic na področju SRS.
2. Še nadalje bomo sodelovali pri sanaciji mreže šolskih knjižnic v SRS in pri vključevanju le-te v vzgojno izobraževalni proces, s posebnim ozirom na program celodnevne šole. Pri tem se bomo povezovali z Zavodom SRS za šolstvo ter s področnimi Zavodi za šolstvo.
3. Še nadalje bomo nudili strokovno pomoč pionirskim in šolskim knjižnicam v obliki seminarjev, hospitacij, inštruktaže in prakse; to mentorsko delo bo - po koordinaciji

z mariborsko Pionirsko knjižnico - "pokrivalo" ustrezno območje republiškega prostora.

4. Nadaljevali bomo z vodenjem kartoteke pionirskih in šolskih knjižnic v republiškem prostoru, ki jim nudimo mentorsko pomoč.
5. Še nadalje bomo posvečali posebno pozornost nastajajoči mreži ljubljanskih pionirskih in šolskih knjižnic.
6. Nadaljevali bomo z rednimi vsakomesečnimi strokovnimi sestanki z ljubljanskimi pionirskimi in šolskimi knjižničarji.
7. Iskali bomo nove oblike dela z mladostniki (smer mediateke).
8. Še nadalje bomo sodelovali pri centralni katalogizaciji slovenskega tiska za mladino (Š-set).
9. Še nadalje bomo s temo "Delo v knjižnicah za mladino" sodelovali na vsakoletnem seminarju, ki ga v NUK prireja Republiška matična služba.
10. Nadaljevali bomo z objavljanjem strokovnih prispevkov v reviji Knjižnica, v reviji Otrok in knjiga (anotirani priporočilni seznam knjig, izdanih v letu 1977) ter v drugem tisku.
11. Še nadalje bomo sodelovali z založbami, kar zadeva tisk za mladino.
12. Sodelovali bomo v odborih in komisijah DBS in DBJ.
13. Vzdrževali bomo strokovno sodelovanje z Mednarodno mladinsko knjižnico v Münchnu.

PROGRAM DELA PIONIRŠKE KNJIŽNICE V MARIBORU KOT VZORČNE KNJIŽNICE V LETU 1 9 7 9

1. Pionirska knjižnica Maribor bo v skladu s statusom vzorčne knjižnice izvajala doslej utečene oblike dela z mladimi bralci in jih poglobljala. Te oblike so: pravljичne ure za dve stopnji v več skupinah, knjižne uganke, pogovori o knjigah, srečanja z ustvarjalci, razstava z vodstvom, izdajanje biltena Knjižni razgledi. V okviru teh dejavnosti bo iskala in preizkušala nove možnosti.
2. Že začeto povezovanje s šolskimi knjižnicami bomo razvijali in poglobljali: pripravili bomo delovne sestanke s šolskimi knjižničarji, omogočili bomo hospitacije šolskim knjižničarjem pri posebnih oblikah dela, sodelovali bomo z Zavodom za šolstvo - organizacijsko enoto Maribor.
3. Poglobljali bomo že doslej dobro povezavo z vzgojno-varstvenimi zavodi: obiski vrtcev v knjižnici, strokovna literatura in gradivo za pravljичne ure v vrtcih za vzgojiteljice.

4. O delu z mladimi bralci bodo sodelavci pionirske knjižnice predavali na seminarjih: Seminar za knjižničarje v društvenih in vzajemnih knjižnicah, jeseni 1979 seminar za šolske knjižničarje. Oba seminarja bosta zajela knjižničarje na območju severovzhodne Slovenije (podravske občine).
5. Sodelovali bomo z ustanovami in organizacijami, ki vključujejo v svoje programe kulturno vzgojo otrok in mladine (ZPM in ZKO občine Maribor).
6. Sodelovali bomo v reviji Knjižnica in v drugem tisku.
7. Izdali bomo 9. in 10. številko revije za vprašanja mladinske književnosti in knjižne vzgoje Otrok in knjiga. Širili bomo mrežo sodelavcev iz vse Jugoslavije in iz tujine. Sprožali bomo pobude za raziskovalno delo na področju mladinske književnosti in mladega bralca ter v dogovoru s PK Ljubljana v ta namen zbirali študijsko gradivo.
8. Vzdrževali bomo strokovne stike z mednarodno mladinsko knjižnico v Münchnu in z inštitutom za raziskovanje mladinske književnosti v Frankfurtu.

V letu 1979 bo knjižnica zunaj občine Maribor vzdrževala stike, ki jih je vzpostavila v preteklih letih: s splošno izobraževalno knjižnico in s šolsko knjižnico v Slovenski Bistrici.

Objavljamo skrajšani referat, ki ga je avtor pripravil za skupščino Zveze bibliotekarskih društev Jugoslavije, ki bo predvidoma proti koncu aprila. Menimo, da bo referat zanimiv za naše splošnoizobraževalne knjižnice, ker zgoščeno kaže, do kot smo prišli in kaj smo dosegli pri uresničevanju Konceptije razvoja knjižničarstva v Sloveniji v sedanjem trenutku.

ORGANIZACIJA SPLOŠNOIZOBRÁŽEVALNE KNJIŽNIČNE MREŽE V SLOVENIJI

Ignac Kamenik

Organizacijske zasnove sistema

Ker so vsebinske zasnove mreže SIK dovolj eksplicirane v "Konceptiji razvoja knjižničarstva v Sloveniji" iz l. 1971 in v razpravah, ki so jo spremljale ali ji sledile, kaže posebej opozoriti na njene organizacijske sestavine.

Organizacija uspešne knjižnične mreže je mogoča le ob soočanju elementov družbene strukture v konkretni družbeni sredini z elementi, ki so značilni za sistem organizirane knjižnične mreže. Rezultati takega soočanja vodijo do modela za programiranje mreže v določenem družbenem prostoru.

Do takega načina programiranja prihajamo precizneje šele v zadnjem času, ko spremljamo razvoj in delovanje že zasnovanega sistema mreže splošnoizobraževalnih knjižnic, v elementarnih osnovah pa je bil prisoten že pri pripravi "Konceptije razvoja knjižničarstva v Sloveniji".

Nimo duhovnih perturbacij, ki so bile po vojni značilne za celoten slovenski prostor, je bilo treba glede na družbeno strukturo, ki jo napaja naš knjižnični sistem, upoštevati še nekatere specifične okoliščine tega okolja. Sem gredo dejstva, kot so upravna razdelitev SR Slovenije (s 60 občinami, ki štejejo od 7.000 do 185.000 prebivalcev) in z nekaterimi še nedorečenimi ali šele porajajočimi se inovacijami, kot je npr. regionalnost, ki terja sistemske rešitve; dalje prisotnost več narodnosti v naši družbeni skupnosti (poleg Slovencev, Italijanov in Madžarov živi v naši republiki še mnogo Jugoslovanov iz bratskih republik) in obratno: določeno število Slovencev živi zunaj državnih meja Jugoslavije, na kulturnem (duhovnem) področju pa so sestavni del enovitega slovenskega kulturnega prostora, pri čemer mislimo na Slovence v zamejstvu (Italija, Avstrija, Madžarska) in na tiste, ki so na začasnem delu v tujini in se združujejo v klube in druge podobne organizacije, v katerih sestavi so tudi knjižnice; dalje v nekaterih predelih Slovenije še vedno obstoječa razlika v razvitosti glede na ostala območja, pa ponekod še prisotna razlika med mestom in podeželjem (česar spričo naglo rastoče industrializacije, v katero se vključujejo vsa teritorialna območja, ne moremo več enačiti z raz-

liko med mestom in vasjo); različne oblike samoupravnega organiziranja, ki udarjajo tudi nove temelje financiranju negospodarskih dejavnosti s svobodno menjavo dela (kar proži mnogolike systemske rešitve take medsebojne soodvisnosti na različnih ravneh). Sem gredo še take značilnosti, kot sta figurativnost pokrajine in gostota prebivalstva, ki ni enakomerno razporejena po vsem slovenskem ozemlju, čeprav se razen urbanih sklopov ponekod (npr. v Prekmurju) strnjenosti pojavljajo, vendar spet s svojimi značilnostmi (npr. dolga in raztegnjena vas panonskega tipa). Za Slovenijo so karakteristični manjši zaselki (prek 6.000), ponekod gravitirajoči k določenemu lokalnemu središču, drugod z njim le bolj ali manj uspešno komunikacijsko povezani. Posebnost teh zaselkov, ki je zanimiva za načrtovalce knjižničnega sistema, je v tem, da le-ti niso identični s krajevnimi skupnostmi. Te lahko namreč zajamejo več krajev ali zaselkov, hkrati pa se med seboj močno ločijo po številu prebivalcev. Tako more biti npr. krajevna skupnost v urbanem prostoru po številu prebivalcev celo močnejša od samostojne občine v komunikacijsko odročnejšem predelu. Zato upošteva smotrni knjižnični sistem oboje: upravno teritorialno razdelitev in "neupravno" demografsko vozlišče.

Skratka: oblika in stopnja organiziranosti ter znotraj njih upravna in proizvodna organiziranost, infrastrukturna raven in demografska specifičnost so bile bistvene sestavine družbene strukture, ki so soodločale pri snovanju konkretnega sistema mreže splošnoizobraževalnih knjižnic na Slovenskem. Priznati pa moramo, da so praktične izkušnje prav na tem področju pokazale na določene vrzeli, privedle včasih do nesporazumov ali ne dovolj domišljenih rešitev, mnogokaj pa tudi dorekle ali ponudile v ustrezno rešitev.

Strokovni element, ki se sooča v programiranju knjižnične mreže z elementom družbene strukture, so systemske značilnosti organizirane knjižnične mreže glede na njeno dogovorjeno vsebinsko zasnovo.

Tudi tu je danes še marsikaj nedorečenega in nedefiniranega, vendar je - registrirano - dobra osnova za nadaljnje dograjevanje sistema. Upošteva je dejstvo, da je Konceptija razvoja knjižničarstva v Sloveniji v bibliotekarskih krogih znana, saj je bila predstavljena na blejski (IV.) skupščini Zveze bibliotekarskih društev Jugoslavije (1971)¹, bi pokazali le na osnovne sestavine tega sklopa in na njihovo odmevnost v praksi.

Osnovne sestavine systemskih značilnosti organizirane knjižnične mreže bi lahko strnili v naslednje:

1. struktura občinskega (celičnega) knjižničnega sistema z odgovarjajočimi osnovami in merili (standardi) za lokacijo in prostorsko programiranje njegovih enot;
2. knjižnično gradivo glede na strukturo občinskega (celičnega) sistema in glede na specifičnosti organiziranega delovanja mreže v urbanih celotah ali v raztresenih naseljih;

3. kadri v knjižnični mreži na območju občine, urbane celote ali raztresenega naselja in medsebojna soodvisnost v njihovi razporeditvi;
4. delovanje knjižničnega sistema z oblikami horizontalnih in vertikalnih povezav znotraj njega in navzven.

Reči moramo, da je poleg drugih dokumentov (kot so standardi) že osnovni dokument iz leta 1971 načrtoval temeljne usmeritve v vseh omenjenih sestavinah, ni pa jih definiral v nadrobnostih, kar je spričo popolne preusmeritve slovenskega javnega knjižničarstva v tem letu razumljivo. Zato je bila prva naloga slovenskega splošnoizobraževalnega knjižničarstva od l. 1971 dalje sanirati položaj splošnoizobraževalnih knjižnic in generalno utiriti novo koncepcijo, jo ob njenem uveljavljanju preverjati in prilagajati sprotnim družbenim inovacijskim tokovom ter registrirati nedorečenosti in nove pojavnosti za njihovo strokovno ovrednotenje (kolikor niso parcialne rešitve nastajale tudi že sproti, npr. projekt tipske gradnje knjižnic III. skupine, tipski projekt za knjižnično opremo i.dr.)

Sistemska kaže občinska (celična) mreža splošnoizobraževalnih knjižnic naslednjo podobo.

Občinska matična knjižnica seže praviloma s svojimi organizacijskimi enotami do vseh strnjenih urbanih združb, zato se organizira glede na sredino, v kateri deluje. Stržen sistema predstavlja osrednja knjižnica, ki ima, če je uvrščena od I. do III. skupine (za območja z nad 100.000, do 50.000 - 100.000, od 20.000 - 50.000 prebivalci) tudi poseben oddelk za otroke (knjižnice I. in II. skupine pa še poseben oddelk za mladino od 14 do 18 let). Glede na obsežnost in figurativnost območja organizira v vseh večjih naseljih ali mestnih predelih stacionarne enote (krajevne knjižnice), ki razpolagajo s svojim knjižničnim fondom, in izposojevališča, ki se napajajo bodisi s kolekcijsko potujočo knjižnico ali z bibliobusom. Organizacija teh enot (teoretično je dorečena)² je odvisna od zgoščenosti naselij ali urbanih celot in od upravne organiziranosti: tako naj bi načeloma vsaka krajevna skupnost imela svojo stacionarno knjižnico, kar pa ne pogojuje, da ne bi bilo v večjih krajevnih skupnostih tudi po več enot (Koncepcija namreč predvideva krajevno knjižnico že v aglomeraciji s 1.500 prebivalci). Krajevna skupnost prihaja tu kot samoupravna enota posebej do izraza, saj se knjižnični interes neposredno prepleta z interesom krajanov, kar za ustanavljanje takih enot ni nepomembno.

Osrednja knjižnica ima centralno službo za nabavo in obdelavo knjižničnega gradiva, pri čemer smo se naslonili na že obstoječo centralno katalogizacijo slovenskih tiskov pri NUK, ki s svojimi kompletnimi, priporočilnimi in šolskimi seti služi ne le usmerjanemu (priporočilnemu) izboru knjižničnega gradiva, temveč razbremenjuje v tej smeri tudi knjižnične delavce osrednje knjižnice, hkrati pa zagotavlja obstoj ustreznih katalogov v vseh enotah lokalne knjižnične mreže. Poleg tega, da predstavlja osrednja knjižnica izposojevališče za svoj okoliš in bazo za potujočo knjižnico

in bibliobus, načrtuje in izvaja še posebne dejavnosti za pospeševanje bralne kulture in za izrabo knjižničnega gradiva ne le v osrednji knjižnici, temveč tudi v svojih dislociranih enotah.² V mreži poznamo tri (že znane) vrste knjižničnih dislociranih enot: posebej specializirane za odrasle bralce, posebne za otroke in mladino in kombinirane. Razporeditev knjižničnega gradiva je univerzalna, se pravi, v vseh knjižnicah sistema enovita, ne glede na to, ali gre za knjižnico (njeno enoto) na narodnostno mozaičnem ali enovitem območju, pa čeprav gre za knjige v različnih jezikih (glede na narodnost). Fremalo dorečena je ostala vloga splošnoizobraževalnih knjižnic glede na knjižne zbirke klubov in drugih podobnih organizacijskih združenj naših delavcev na začasnem delu v tujini, čeprav smo priče nekaterim poskusom v tej smeri,³ pa glede na prisotnost slovenske knjige pri zamejskih Slovencih, pri čemer bi nam lahko služilo za zgled že dokaj izoblikovano slovensko-madžarsko sodelovanje,⁴ in ne nazadnje njihova sistemsko domišljena prisotnost med Jugoslovani iz bratskih republik, ki jim je treba organizirano ponuditi knjižnično gradivo tudi v njihovem materinem jeziku.⁵

Posebej beseda o mestu in vlogi bibliobusnih potujočih knjižnic v sistemu mreže splošnoizobraževalnih knjižnic. Najprej temeljna ugotovitev: bibliobus nikakor ne bo niti ne more nadomestiti stacionarne krajevne knjižnice, kjer je ta potrebna. V sedanjem času in tudi v prihodnje mu namenjamo dovolj dorečeno funkcijo. V svetu poznamo v glavnem dve temeljni usmeritvi v njegovi dejavnosti: bolj pogosto predstavlja "knjižnico na kolesih", ki more v določenih konstantnih časovnih razmakih nadomestiti knjižnico v manjših zaselkih, odročnih krajih, v krajevnih skupnostih, kjer še ni krajevne knjižnice, in v primestnih predelih; druga uporabnostna varianta prikazuje bibliobus kot mobilno skladišče, ki (prav tako v določenih, vendar ne konstantnih presledkih) dopolnjuje knjižnične fonde posameznih stacionarnih enot krajevno determiniranega sistema. Naš model ga upošteva v obeh funkcijah: dokler ne uspemo z ustanovitvijo stacionarnih krajevnih knjižnic v določenem lokalnem sistemu v celoti, fungira v prvi funkciji, kasneje pa v drugi. Vsekakor bo tudi v bodoče obstajala kombinacija obeh možnosti, za zelo odročne kraje pa se bo obdržala prva.

Delovanje mreže

V letu 1971 so na Slovenskem spričo določil zakona o knjižnicah iz leta 1961 (noveliran 1965) delovale tri vrste javnih knjižnic: matične knjižnice (ki še niso bile ustanovljene v vseh občinskih središčih), društvene knjižnice (ki so bolj ali manj životarile) in študijske knjižnice v 9 nekdanjih okrajnih središčih. Študijske knjižnice (razen mariborske, ki je prešla v univerzno knjižnico) so z uresničevanjem Konceptije izgubile nekdanjo ekskluzivnost in zaprtost in so ene prej, druge pozneje prešle v sistem splošnoizobraževalnih knjižnic, vendar je treba pristaviti, da je ta proces počasen in še danes ni popolnoma zaključen deloma iz objektivnih razlogov (prostorski problemi), deloma zaradi nekate-

rih nedorečenosti, ki so nastale ob sistemskih reševanjih regionalnosti. To je naloga, ki čaka splošnoizobraževalno knjižničarstvo Slovenije prav v sedanjem trenutku.

Glede na metodologijo uresničevanja mreže pri ostalih dveh tipih javnih knjižnic (matične - profesionalne, društvene - volonterske) smo si prioriteto prizadevali ustanoviti v vseh občinskih središčih profesionalne matične knjižnice, ki naj bi bile nosilke dogovorjenih občinskih sistemov. Prvi cilj smo uresničili (razen delno v enem središču), pri ustvaritvi mreže pa sta se nam ponudili dve poti.

Prva gradi na že obstoječi (ali ustanovljeni) matični knjižnici, ki takoj poveže vse dosedanje knjižnice katerega-koli izvora (društvene, morebitne sindikalne in druge volonterske) v enoten sistem in iz njega izhajajoč opravlja korekture tako nastale mreže, pa naj gre za sanacijo dosedanjih knjižnic v tako nastalem sistemu ali za ustanavljanje novih izposojevalnih središč.

Druga, ki prav tako upošteva že obstoječe razmere, pa začneja graditi iz osnov. Obstoječe stanje sicer še ohranja, vendar iz drugačnega vidika: njen osnovni namen je utrditi in ojačati osrednjo knjižnico kot osnovni operativni organizem celotnega sistema, iz tega središča pa ustvarjati dislocirane knjižnične enote (krajevne knjižnice), ki skupno z izposojevališči in bibliobusom predstavljajo enovito knjižnično mrežo, katere radij se lahko poljubno širi glede na interese posameznih območij (npr. novi urbani sklopi, soseske itn.). V tem konceptu postane vprašljiva vsaka doslej živeča društvena (volonterska) knjižnica, kajti njena bodoča življenjska eksistenca je le še tako dolgo zagotovljena, dokler v celoti ne zaživi sociološko in demografsko utemeljena mreža profesionalno delujočih knjižnic ali izposojevališč v mreži, katere delovanje lahko do zadnjih odtenkov zagotavlja močna in urejena osrednja knjižnica.

Obe poti se med seboj ne izključujeta, temveč sta druga drugemu v dopolnilo glede na ugotovljeno stanje splošnoizobraževalnega knjižničarstva. Praksa je pokazala, da je prva pot bolj običajna in tudi uspešna na demografsko razsejanih območjih, druga pa se uveljavlja v večjih urbanih aglomeracijah. Seveda pa izbira poti ne more biti rezultat improvizacije, temveč domišljenega projekta in zavestne odločitve za tako pot.

Smo še vedno sredi poti pri uresničevanju dogovorjenega sistema, kajti nerealno bi bilo programirati (kar se nam je deloma tudi zgodilo) hkratno preosnovo vsega javnega knjižničarstva in njegovo prepotrebno sanacijo (število knjižničnih enot, knjižnično gradivo, prostori, kadri itn.) v prekratnem časovnem obdobju. Ustvarjanje novega ima svoje zakonitosti kot vsak družbeni inovacijski tok in potrebuje svoj čas glede na sredino, v kateri se uresničuje. Zato bi bilo nedomišljeno prehitovati ta čas in iz morebitnih dnevnih zadreg napačno ali preuranjeno zaključevati, ne da bi pri tem naredili vsaj vmesno bilanco doseženega.

Za tako kratko bilanco slovenskega splošnoizobraževalnega knjižničarstva naj služi primerjava nekaterih vsebinskih sestavin sistema v obdobju od 1971 do 1977, ki lahko pokaže na smer in kvaliteto premikov v časovnem obdobju 6 let, hkrati pa usmeri naša bodoča konkretna prizadevanja.

Knjižnična mreža. V letu 1971 je statistika izkazovala 157 ljudskih knjižnic. V tem številu so zajete vse javne knjižnice različnega izvora (matične, društvene, druge), od katerih je danes marsikatera le še izposojevališče, zato adekvatna primerjava s tem podatkom za leto 1977 ni možna. V letu 1977 je delovalo v Sloveniji 59 občinskih matičnih in 2 drugi večji splošnoizobraževalni knjižnici (Ljubljana). Le-te so imele še 185 izposojevališč in 313 bibliobusnih postajališč. V letu 1978 in 1979 je treba k temu dodati še 87 novih bibliobusnih izposojevališč (trenutno je na Slovenskem 6 bibliobusov). Ob teh profesionalnih enotah pa je delovalo še 137 društvenih (volonterskih) knjižnic, ki niso sistemsko zajete v mrežo splošnoizobraževalnih knjižnic. Stvarno je torej od 6.000 zaselkov 783 imelo svojo knjižnično enoto (ali izposojevališče), pri čemer lahko ugotovimo sledeče: trend razvoja se giblje v pozitivno smer, vendar z upočasnjenim ritmom; prevelika je še prisotnost slabo organiziranih društvenih knjižnic, kar je treba reševati prioriteto; glede na razvitost in razvejanost občinskih knjižničnih sistemov so med njimi prevelike difference, zato je treba posvetiti posebno pozornost deficitarnim območjem; premajhna je navzočnost splošnoizobraževalnih knjižnic v delovnih organizacijah, kar je treba sistemsko in akcijsko doreči.

Knjižnično gradivo. Medtem ko so imele slovenske SIK (splošnoizobraževalne knjižnice) leta 1971.1. 904.407 knjižnih enot ali 1,1 knjige na prebivalca, je znašal knjižni fond v letu 1977 2.870.323 knjižnih enot ali 1,6 knjige na prebivalca. Sklepi iz tega so evidentni: osnovni knjižni fond je v 6 letih narasel za 50,7 % ali za 965.916 knjižnih enot, vendar še ni dosegel zastavljenega normativa: 2 knjigi na prebivalca; za uspešna sta se pokazala dva ukrepa: obvezni izvod slovenskega tiska prejema še 8 večjih SIK, Kulturna skupnost Slovenije pa je z letom 1977 začela odkupovati za potrebe SIK knjige v letnem znesku 5.660.000 din; kljub temu ugotavljamo, da v letu 1977 v 33 občinah še niso dosegli minimalnega normativa (1 knjiga na prebivalca), kar narekuje takojšnje konkretne ukrepe.

Članstvo v knjižnicah. V letu 1971 so imele SIK 127.358 rednih članov ali 7,4 % celotnega prebivalstva. To število se je do leta 1977 dvignilo na 310.562 članov ali za 144 %, kar predstavlja 17,3 % vsega prebivalstva. S takim trendom smo lahko zadovoljni, čeprav ne dosega dogovorjenih ciljev (20 % vsega prebivalstva), saj gre za obdobje 6 let; opazamo pa, da se v zadnjih letih število stalnih brelcev rapidno veča (v l. 1977 npr. za 20 % glede na leto 1976).

Obisk. Glede na 1,309.912 obiskovalcev v letu 1971 kaže obisk 2,013.879 bralcev v letu 1977 porast za 53,8 %. Kljub taki rasti pa z rezultati nismo zadovoljni, zlasti še, če primerjamo porast pri osnovnem knjižnem fondu in članstvu. Ugotovitve usmerjajo našo bodočo akcijo: poiskati vzroke takega nesorazmerja (vsebina knjižnih fondov, aдекватnost, zastarelost itn.), zlasti še, ker ugotovljamo stagnacijo rasti obiska v zadnjih letih (l. 1976 še 11 % porast, l. 1977 le 1 % rast!).

Izposoja. Tudi pri izposoji knjižničnega gradiva smo priče enakemu trendu kot pri obisku. Kljub temu, da ugotovljamo v primerjavi z letom 1971 porast za 57,8 % (l. 1971: 2,947.486, leta 1977: 4,651.380) bomo raziskali tudi vzroke takega gibanja s križanjem izsledkov glede na knjižni fond in obisk, saj trend naraščanja izposoje prav tako stagnira (l. 1976 še 13 % rast, l. 1977 le 7 % rast) in dosega le 2,6 izposojene knjige na prebivalca.

Dotok novega knjižnega gradiva. Medtem ko je znašal ta v letu 1971 87.530 knjižnih enot, je v letu 1977 dosegel 161.675 knjižnih enot, kar sicer pomeni poprečno zvišanje za 85,1 % ali 1 nova knjiga na 11 prebivalcev (v primerjavi z 1 knjigo na 19,6 prebivalcev v letu 1971), nikakor pa ne dosega dogovorjenega normativa (1 knjiga na 5 prebivalcev). Glede na to, da prav ta element določa bolj ali manj uspešno "dnevno" politiko delovanja SIK in glede na očitna nesorazmerja v dotoku novega gradiva po območjih, bomo temu posvetili posebno pozornost.

Kadri. Kadrovska struktura v SIK se je med letom 1971 in 1977 izboljšala glede na strokovno usposobljenost knjižničnih delavcev. Tako je leta 1971 delalo v SIK 33 % delavcev z visoko in višjo izobrazbo, 43,3 % s srednjo in 23,7 % z nižjo. V letu 1977 je imelo visoko ali višjo izobrazbo 47,4 %, srednjo 37,3 % in nižjo 15,3 % knjižničnih delavcev. Številke pomenijo glede na število delavcev pri visoki in višji izobrazbi 104,1 % dvig, pri srednji 22,7 % dvig in pri nižji 7,6 % padec. Tudi kvalifikacijska struktura vodilnih delavcev se je izboljšala: v letu 1977 je imelo visoko ali višjo izobrazbo 71,0 % vodilnih delavcev (srednjo 24,2 % in nižjo 4,8 %). Prepočasen pa je dotok strokovnih kadrov glede na število delavcev. Tako smo imeli l. 1971 224 strokovnih delavcev v 157 knjižnicah, l. 1977 pa le 319 (ali 42,4 % več) strokovnih delavcev ob prikazanem porastu knjižnične dejavnosti (ne upošteva pri tem intenzivnost delovanja knjižnic na področju bralne kulture), kar postaja močan zaviralni moment v nadaljnjem razvoju SIK na Slovenskem.

Vendar. Suma summarum. Primerjava očitno kaže na pozitivne premike v našem splošnoizobraževalnem knjižničarstvu, hkrati pa odpira probleme, ki se jih je treba lotiti takoj in ki so dober usmerjevalec načrtnejšega in smotrnejšega programiranja te dejavnosti v naslednjem planskem obdobju.

Ob že nakazanih problemih, ki stojijo pred slovenskim splošnoizobraževalnim knjižničarstvom, naj posebej opozorimo na problem samoupravne organiziranosti SIK, ki ni le

slovenski. Tu opazamo, da je vedno več takih knjižnic, ki ne delujejo več kot samostojne delovne organizacije, ampak so v sklopu organizacij združenega dela z dokaj nedorečenim statusom. Na Slovenskem je danes to razmerje že 50 : 50, proces pa še ni ustavil in zadeva že take knjižnice, kot je knjižnica v Nurski Soboti, ki je ob Pomurski založbi najmočnejša delovna organizacija s področja kulture v Pomurju. Vsaka nedomišljena improvizacija v tej smeri bi lahko učinkovala negativno na dosedanja sicer zadržani, a po svojih osnovnih usmeritvah pozitivni razvoj splošnoizobraževalnega knjižničarstva.

Ob koncu naj ugotovimo, da je zlasti v zadnjih treh letih porasel družbeni interes za knjigo, da je dobila razprava o vlogi in položaju knjige svoje mesto ne le v strokovnih in samoupravnih, temveč tudi v političnih krogih⁶, da ima v srednjeročnem razvojnem načrtu do l. 1980 med negospodarskimi dejavnostmi knjižničarstvo (in knjiga) prioriteto in da so zlasti v zadnjem obdobju tudi knjižnični prostori predmet posebne pozornosti (vrsta adaptacij in novogradenj, ki že potekajo). Pospešeno teče zadnja leta tudi raziskovalno delo, pa naj gre za področje kulture ali posebej za splošnoizobraževalno knjižničarstvo.⁷

In za sklep. Slovenski knjižničarji se pri svojih sedanjih prizadevanjih za razvoj splošnoizobraževalnega knjižničarstva ravnaajo po stari modrosti: Če usahne majhen vir, se posuši velika reka.

Zaključki

1. Mreža splošnoizobraževalnih knjižnic, kot jo zastavlja Konceptcija razvoja knjižničarstva v Sloveniji, je sistemsko dobro zasnovana, kar dokazujejo prvi aproksimativni rezultati. Nedorečena je v nekaterih nadrobnostih ali glede na inovacijska družbena gibanja v zadnjem času, kar pa je naloga dograjevanja in poglobljanja sistema. Vendar bo potrebno posebno pozornost posvetiti (glede na sistemske zasnove) samoupravni organiziranosti tako matičnih knjižnic kot nosilk organizirane mreže kot njenim organizacijskim enotam.
2. Ritem uresničevanja zastavljenega projekta je upočasnen in terja analitično oceno posameznih sestavin, kot so prostorska vprašanja, kadri, knjižnično gradivo itn. Rezultati analitičnih preverjanj so lahko edini zanesljivi kazalci za konkretne parcialne družbene posege na posameznih področjih.
3. Glede na zastavljene in utrjene zasnove Konceptcije je potrebno preiti od ekstenzivnega k intenzivnemu delovanju knjižnične mreže, tako da bomo sistem dogradili znotraj njega in ga v detajlih uresničili navzven. Konkretno: procesu zasnov in utrjevanja temeljev naj sledi proces poglobitve dela knjižnične mreže v vseh življenjskih sredinah, ne da bi pri tem pozabili na izgradnjo sistema tam kjer še ni utrjen.

4. Posebno pozornost kaže v dograjevanju sistema posvetiti delovanju knjižnične mreže glede na oblike horizontalnih in vertikalnih povezav znotraj nje in navzven, kot so: delovanje mreže v posameznih sredinah (v krajevnih skupnostih, zaselkih, soseskah, v delovnih organizacijah), medbibliotečna izposoja, vključevanje v informacijske sisteme z dogovorjenim načinom pretoka informacij, oblike območnega povezovanja (regionalnost) in z drugimi knjižničnimi sistemi itn.
5. Zato je potrebno v sedanjem trenutku razvoja mreže splošnoizobraževalnih knjižnic organizirano in strokovno podprto programiranje za nadaljnje srednjeročno obdobje na vseh ravneh in v vseh sredinah ter sestavinah knjižničnega sistema. Le-to naj upošteva izsledke raziskave Osnove systemskega in prostorskega programiranja mreže splošnoizobraževalnih knjižnic v urbani celoti in v razstresenem naselju, ki jo pripravljamo v okviru Kulturne skupnosti Slovenije.
6. Pri delu z bralci in za bralce kaže posvetiti skrb ne le njihovemu usmerjanju v knjižnice, temveč tudi oblikovanju organiziranega bralca. Organizirani bralec je namreč najtehtnejša družbena verifikacija knjižničarskega dela.

Opombe

- ¹Bibliotekarstvo Jugoslavije 1969 - 1971. Ljubljana 1972, str. 53 - 61.
- ²Kamenik I.: Organizacija osrednje knjižnice in njenih zunanjih enot. Gradivo zborovanja DBS, Portorož 1975.
- ³Tako je npr. Mariborska knjižnica prispevala svoj delež za ureditev jugoslovanske klubske knjižnice v Grazu in knjižnice slovenskega društva v Goeteborgu na Švedskem.
- ⁴Berden M.: Vloga in pomen knjižnice na dvojezičnem območju. Knjižnica 22(1978) 3-4.
- ⁵Glej o tem še: Prislan T.: - J. Urbanija: Knjiga v organizaciji združenega dela. Gradivo zborovanja DBS, Maribor 1978.
- ⁶O tem pričajo ne le načrtne prireditve, kot so "tedni Komunisti" v vseh občinah, na katerih dobiva vse močnejši poudarek tudi knjiga, ampak vseslovenska "Akcijska SZDL za izboljšanje družbenega in ekonomskega položaja knjige", ki jo je v korist knjige in knjižničarstva sprožila Republiška SZDL Slovenije. Delo, 19. 11. 1977.
- ⁷Naj omenimo le uspešno raziskavo Gregorja Kocijana: Knjiga in bralci iz leta 1974, pa take projekte, kot so kulturne aktivnosti Slovencev, Knjiga in bralci II in Osnove systemskega programiranja mreže splošnoizobraževalnih knjižnic v urbani celoti in v razstresenem naselju.

Drugi viri

Poleg gradiva zborovanj Društva bibliotekarjev v Moravcih (1976), na Otočcu (1977), v Mariboru (1978), gradiva iz Obvestil republiške matične službe in konkretnih podatkov iz republiške matične službe še posebej:

Berčič B.: Povojnih trideset let knjižničarstva v Sloveniji. Knjižnica, Ljubljana 1975, št. 1 - 4.

Filo B. in A. Korže - Strajnar: Nova organizacija splošno-izobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji. Obvestila republiške matične knjižnice, Ljubljana 1970, št. 6.

Korže-Strajnar A.: Javne knjižnice v Sloveniji in Jugoslaviji. Knjižnica, Ljubljana 1978, št. 1 - 2.

Korže-Strajnar A.: Splošnoizobraževalne knjižnice v letu 1977. Knjižnica, Ljubljana 1978, št. 3 - 4.

Načrt kulturnega razvoja Slovenije 1976 - 1980. Ljubljana, Kulturna skupnost Slovenije, 1978.

Standardi za javne knjižnice. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica, 1975.

ŠE NEKAJ PRIMEROV ZA VPIS PUBLIKACIJ V INVENTARNI KATALOG

K navodilom za vodenje inventarnega kataloga, objavljenim v 16. številki Obvestil, dodajamo še nekaj primerov. Primere je pripravila in pregledala posebna strokovna skupina v NUK z namenom, da poenoti inventarni vpis na vseh mestih, kjer se vodi inventarna knjiga ali se izdelujejo sezname publikacij.

Dogovorjeno je bilo, da se pri delih individualnega avtorstva na prvem mestu vpiše značnica in sicer prvi avtor z inverzijo, morebitni drugi in tretji avtor pa brez inverzije. Pred drugim in tretjim avtorjem se piše znak &. Krstna imena se ne izpisujejo v celoti, ampak se napiše samo začetnica. Korporativne značnice ne uporabljamo.

Za opis publikacije uporabljamo skrajšani bibliografski opis. Območja in posamezni elementi si sledijo po ISBD, pred vsakim podatkom stoji predpisana interpunkcija. Vpišemo torej stvarni naslov, podnaslov (samo pri učbenikih), podatek o izdaji, kraj izdaje (lahko skrajšan z oznakami avtomobilskih tablic), leto izdaje, knjižno zbirko in morebitno oznako transliteracije. Če gre za delo v več zvezkih ali za serijske publikacije, sledijo še podatki o posameznem zvezku, letniku ipd. Oznaka vezave ni potrebna.

Predlog skrajšanega bibliografskega opisa publikacij za
sezname obveznih izvodov, ki jih pošiljajo posamezne
republike ali pokrajine

A. Monografske publikacije

I. Publikacije enega, dveh ali treh avtorjev (v enem zvezku)

1. Kunaver, F.: Kažipot po nebu. - Lj, 1975
2. Zupančič, B.: Grmada. - 2. izd. - V Lj, 1975
3. Binter, B.: Spoznavanje družbe : za četrti razred osnovne šole. - Lj, 1975
4. Predan, V.: Odčarani oder. - Mb, 1975. - (Razpotja ; 26)
5. Jelenc, Z. & J. Svetina: Zelo bister učenec. - V Lj, 1975
6. Bevk, F.: Mali upornik. - Lj, 1975. - (Zlata knjiga)

7. Knežević, D. & S. Popović & Z. Knežević: Tehničko obrazovanje : za III razred gimnazije. - 3. izd. - Bg, 1975. - Cir.
8. Mihailović, I. ps. Spectator: Mafija včeraj in danes. - Lj, 1975
9. Rozman, V.: Medsebojno razmerje delavcev v združenem delu. Socialna varnost / A. Radovan. - 2. izpop. izd. - Lj, 1975. - (Priročniki ; 13)
10. Tavčar, I.: V Zali ; Cvetje v jeseni. - Lj, 1975. - (Kondor ; 146)

II. Publikacije več kot treh avtorjev, anonimne publikacije, antologije, zborniki, korporativni spisi (v enem zvezku)

1. Zbirka vaj iz aritmetike, algebre in analize : za III razred gimnazij. - Ponat. - Lj, 1975
2. Razvoj življenja od molekule do človeka. - Lj, 1974. - (Sodobna biologija)
3. Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občini Kranj. - Kr, 1975
4. Ljudske pripovedi. - Lj, 1976. - (Naša beseda)
5. 125 pesmi. - Lj, 1975
6. Priročnik za dopolnilno izobraževanje. - [Lj], 1975. - (Gospodarska založba ; 4)
7. Deveti kongres Zveze socialistične mladine Slovenije. - Lj, 1975
8. Zakon o zdravstvenem varstvu. - Lj, 1975
9. Posvetovanje psihologov Slovenije o psihodiagnostiki, november 1974. - Lj, 1975
10. Ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije. - [Lj, 1975] . - (Predpisi ; 14)

III. Publikacije v več zvezkih

1. Dickens, C.: Pikvikov klub. - Novi Sad, 1962. - Cir. - 1
2. Dickens, C.: Pikvikov klub. - Novi Sad, 1962. - Cir. - 2
3. Rakuša, R.: Strojepis. - 2. izd., 5. ponat. - Lj, 1975. - D. 1

4. Rakuša, R.: Slovenska stenografija. - Lj, 1975. - D.
1 : Poslovno pismo
5. Rakuša, R.: Slovenska stenografija. - Lj, 1975. - D.
2 : Govorno pismo
6. Shakespeare, W.: Bura. - Bg, 1963. - (Celokupna dela ; 1)
7. Sienkiewicz, H.: V goščavi in puščavi. - Lj, 1975. -
(Izbrana dela Henryka Sienkiewicza ; 10)
8. Marx, K. & F. Engels: Izbrana dela. - V Lj, 1975. -
Zv. 5
9. Stanovanjski predpisi. - V Lj, 1975. - 5
10. Živo gledališče. - Lj, 1975. - (Knjižnica Mestnega
gledališča ljubljanskega ; 65). - 3

B. Serijske publikacije

I. Časniki in časopisi

1. Anthropolos. - Lj, 1969
2. Problemi. - Lj, 1967. - Letn. 5
3. Privredni vjesnik. - Zg, 1970. - God. 20
4. Delo. - Lj, 1971. - 13
5. Ciciban. - Lj, 1970/71. - 26

II. Vrstne publikacije

1. Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i
umjetnosti u Zadru. - Zadar, 1972. - Sv. 9
2. Prešernov koledar. - Lj, 1969. - 1970
3. Letno poročilo Gimnazije v Celju. - Ce, 1975. -
1974/1975
4. Tolminski zbornik. - Tolmin, 1975. - 2
5. Arheološki vestnik. - Lj, 1970/71. - 21/22

ZANIMIVA POBUDA KNJIŽNICE IVANA TAVČARJA IZ
ŠKOFJE LOKE

Slovenski kulturni praznik - Prešernov dan so na ta ali oni način praznovale vse knjižnice. Zanimiva se nam zdi zamisel knjižnice Ivana Tavčarja iz Škofje Loke, ki je v sporedu svojih prireditev v februarju za 8. februar takole objavila:

8.2. od 7. do 18.^h DAN ODPRTIH VRAT OB KULTURNEM PRAZNIKU

Knjižnica sprejema obiske delovnih kolektivov, šol in občanov.

SPREJEMA NEVRNJENE KNJIGE BREZ ZAMUDNINE
BRALCI LAHKO UREJAJO SVOJE OBVEZNOSTI DO
KNJIŽNICE IN SI OGLEDUJEJO NOVE PROSTORE

Menimo, da zasluži pobuda kolegov iz Škofje Loke vse priznanje.

PRI NARODNI IN UNIVERZITETNI KNJIŽNICI LAHKO NAROČITE

- ABECEDNI imenski katalog. Ljubljana 1967. (25 din)
- BAJEC, J.: Slovenski časniki in časopisi 1937-1945.
Ljubljana 1973. (100 din)
- BULOVEC, Š.: Bibliografija slovenskih bibliografij 1561-1973.
Ljubljana 1976. (100 din)
- ISBD(M): Mednarodni standardni bibliografski opis monografskih publikacij.- 1. standardna izdaja. Ljubljana 1975.
(20 din)
- ISBD(S): Mednarodni standardni bibliografski opis serij.
Ljubljana 1975. (20 din)
- KATALOG rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice.
Ljubljana 1975, (70 din) 1976 (30 din), 1977 (100 din)
- LOGAR, J.: Uvod v bibliografijo. Ljubljana 1970. (50 din)
- NOVOSTI UDK s področja družbenih ved. Ljubljana 1977. (50 din)
- OBVESTILA republiške matične službe. (brezplačno)
- SEZNAM tujih periodičnih publikacij, ki jih v letu 1977 prejemajo knjižnice visokošolskih zavodov v Sloveniji.
Ljubljana 1977. (150 din)
- SEZNAM tujih periodičnih publikacij, ki jih prejemajo univerzne, znanstvene in specialne knjižnice v Sloveniji. Dopolnilo in dodatek za leto 1978 k: "Seznam tujih periodičnih publikacij, ki jih v letu 1977 prejemajo knjižnice visokošolskih zavodov v Sloveniji". Ljubljana 1978.
- SEZNAM tujih periodik, ki jih prejemajo knjižnice v Sloveniji.
Ljubljana 1962. (11 din)
- SLOVENSKA bibliografija za leto 1949 (1,50 din), 1950 (5,15 din), 1954 (15 din), 1955 (13 din), 1956 (30 din), 1957 (45 din), 1958 (30 din), 1959 (25 din), 1960 (32 din), 1961 (32 din), 1962 (32 din), 1963 (32 din), 1964 (32 din), 1965 (36 din), 1966 (44 din), 1967 (44 din), 1968 (80 din), 1969 (180 din), 1970 (180 din), 1971 (200 din) 1972 (250 din)
- STANDARDI za javne knjižnice. Ljubljana 1975. (20 din)
- VODIČ po knjižnicah slovenskih univerz. Ljubljana 1976. (5 din)
- VRANČIČ, R.: Uporaba knjižničnega gradiva in informacijska služba v knjižnicah. Ljubljana 1969. (15 din)
- ZBORNIK Narodne in univerzitetne knjižnice. II. Ljubljana 1978. (100 din, za člane DBS 50 din)

Izdala, založila in razmnožila kot interno publikacijo
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Turjaška 1.
Uredila Miša Sepe. - odgovarja dr. Branko Berčič.
Naklada 300 izvodov.

YU ISSN 0350-3577